

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (astotā palāta)

2013. gada 7. novembrī*

Juridisko izdevumu apdrošināšana — Direktīva 87/344/EEK — 4. panta 1. punkts — Apdrošinātā brīva advokāta izvēle — Vispārējos līgumam piemērojamos nosacījumos paredzēts noteikums, ar kuru juridiskā palīdzība tiesvedības un administratīvajā procesā tiek nodrošināta ar apdrošinātāja darbinieka starpniecību — Ar juridisko ārpalpojumu sniedzēja juridisko palīdzību saistīti izdevumi, kas tiek atlīdzināti tikai vajadzības, kuru izvērtē apdrošinātājs, nodot lietas izskatīšanu juridisko ārpalpojumu sniedzējam, gadījumā

Lieta C-442/12

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlande) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2012. gada 28. septembrī un kas Tiesā reģistrēts 2012. gada 3. oktobrī, tiesvedībā

Jan Sneller

pret

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV.

TIESA (astotā palāta)

šādā sastāvā: astotās palātas priekšsēdētājs, kas pilda palātas priekšsēdētāja pienākumus, K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlund*], tiesneši K. Toadere [*C. Toader*] (referente) un E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*],

ģenerālvokāts P. Mengoci [*P. Mengozzi*],

sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2013. gada 19. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* vārdā – *J. W. H. van Wijk* un *B. J. Drijber, advocaten*,
- Itālijas valdības vārdā – *G. Palmieri*, pārstāve, kurai palīdz *W. Ferrante, avvocato dello Stato*,
- Austrijas valdības vārdā – *A. Posch*, pārstāvis,
- Eiropas Komisijas vārdā – *F. Wilman* un *K.-P. Wojcik*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

ņemot vērā pēc ģenerālvokāta uzklausīšanas pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerālvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1987. gada 22. jūnija Direktīvas 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu (OV L 185, 77. lpp.), kas *ratione temporis* ir piemērojama pamatlīetā, 4. panta 1. punktu.
- 2 Šis lūgums ir ticis iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *J. Sneller* un *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* (turpmāk tekstā – “DAS”), apdrošināšanas kompāniju, saistībā ar juridiskās palīdzības, ko sniedzis apdrošinātā izvēlēts advokāts, izdevumu segšanu.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Direktīvas 87/344 preambulas vienpadsmitajā apsvēruma ir noteikts:

“tā kā juridisko izdevumu apdrošināšanā apdrošināto intereses nozīmē, ka apdrošinātajam jebkurā izziņas vai tiesvedības procesā [tiesvedības vai administratīvajā procesā] un jebkurā interešu konflikta gadījumā jābūt iespējai izvēlēties advokātu vai citu atbilstīgi attiecīgās valsts tiesību aktiem pienācīgi kvalificētu personu.”

- 4 Šīs direktīvas 1. pantā ir paredzēts:

“Šīs direktīvas mērķis ir saskaņot normatīvajos un administratīvajos aktos ietvertās normas attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu, [...], lai sekmētu brīvības veikt uzņēmējdarbību efektīvu izmantošanu un pēc iespējas nepieļautu interešu konfliktus, kas jo īpaši rodas sakarā ar to, ka apdrošinātājs apdrošina citu personu vai apdrošina personu attiecībā gan uz juridiskajiem izdevumiem, gan jebkuru citu nozari, [...] un šāda konflikta gadījumā ļautu to atrisināt.”

- 5 Minētās direktīvas 2. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

“Šī direktīva attiecas uz juridisko izdevumu apdrošināšanu. Tā izpaužas saistībā pēc prēmijas maksājuma saņemšanas segt tiesvedības izdevumus un sniegt citus pakalpojumus, kas tieši saistīti ar apdrošināšanas segumu, jo īpaši, lai:

- nodrošinātu kompensāciju par kaitējumu vai zaudējumiem, kas radušies apdrošinātajam, izšķirot lietu ārpusstiesas kārtībā vai ierosinot civillietu vai krimināllietu,
- aizstāvētu vai pārstāvētu apdrošināto civillietā, krimināllietā, administratīvajā vai citā lietā, vai attiecībā uz jebkuru pret šo personu izvirzītu prasījumu.”

6 Šīs pašas direktīvas 4. panta 1. punktā ir paredzēts:

“Katrā juridisko izdevumu apdrošināšanas līgumā skaidri atzīst, ka:

- a) gadījumā, ja apdrošinātā interešu aizstāvības, pārstāvības vai nodrošināšanas nolūkā jebkurā izziņas vai tiesvedības [tiesvedības vai administratīvajā procesā] procesā jāgriežas pēc palīdzības pie advokāta vai citas saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem pienācīgi kvalificētas personas, minētais apdrošinātais var brīvi izvēlēties šādu advokātu vai citu personu;
- b) apdrošinātais var brīvi izvēlēties advokātu vai, ja vēlas un ciktāl to pieļauj attiecīgās valsts tiesību akti, jebkuru citu atbilstīgi kvalificētu personu, lai nodrošinātu savas intereses interešu konflikta gadījumā.”

7 Direktīvas 87/344 5. pantā ir paredzēts:

“1. Katra dalībvalsts var paredzēt atbrīvojumu no 4. panta 1. punkta piemērošanas juridisko izdevumu apdrošināšanai, ja ir izpildīti visi šie nosacījumi:

- a) apdrošināšana attiecas tikai uz gadījumiem, kas izriet no sauszemes transportlīdzekļu izmantošanas attiecīgajā dalībvalstī;
- b) apdrošināšana ir saistīta ar līgumu par palīdzības sniegšanu ar sauszemes transportlīdzekli saistītā negadījumā vai avārijā;
- c) ne juridisko izdevumu apdrošinātājs, ne palīdzības apdrošinātājs nedarbojas nevienā atbildības apdrošināšanas nozarē;
- d) ir veikti pasākumi, kas nodrošina, ka katras konfliktējošās puses juridisko konsultēšanu un pārstāvību realizē pilnīgi neatkarīgi advokāti, ja minētās puses attiecībā uz juridiskajiem izdevumiem ir apdrošinājis viens apdrošinātājs.

2. Atbrīvojums, ko dalībvalsts ir piešķirusi apdrošināšanas uzņēmumam saskaņā ar 1. punktu, neietekmē 3. panta 2. punkta piemērošanu.”

Nīderlandes tiesības

8 Finanšu uzraudzības likuma (*Wet op het financieel toezicht*) 4:67. panta 1. punkts ir formulēts šādi:

“Juridisko izdevumu apdrošinātāja pienākums ir līgumā par juridisko izdevumu apdrošināšanas segumu skaidri paredzēt, ka apdrošinātais var brīvi izvēlēties advokātu vai citu atbilstīgi kvalificētu personu, ja:

- a) advokāts vai cita atbilstīgi kvalificēta persona ir lūgta aizstāvēt, pārstāvēt vai nodrošināt apdrošinātā interešu tiesvedības vai administratīvajā procesā, vai
- b) pastāv interešu konflikts.”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

9 No iesniedzējtiesas nolēmuma izriet, ka *J. Sneller* ir apdrošinājis juridiskos izdevumus *Reaal Schadeverzekeringen NV*. Apdrošināšanas līgumā ir paredzēts, ka *DAS* ir sabiedrība, kuras uzdevums ir īstenot juridisko izdevumu segšanu.

- 10 Minētajā līgumā ir arī paredzēts, ka lietas izskata pašas *DAS* darbinieki. Tomēr, ja saskaņā ar līgumu vai atbilstoši *DAS* viedoklim lieta ir jānodod ārpalpojumu sniedzējam, apdrošinātais ir tiesīgs pēc savas izvēles iecelt advokātu vai citu atbilstīgi kvalificētu personu.
- 11 Pamatlietā *J. Sneller* vēlas uzsākt tiesvedību pret savu agrāko darba devēju, lai pieprasītu no tā zaudējumu atlīdzību saistībā ar to, ka viņš esot ticis atlaists no darba negodīgā veidā. Šajā nolūkā *J. Sneller* vēlas izmantot paša izvēlēta advokāta pakalpojumus, savukārt juridiskās palīdzības izdevumi būtu jāsedz viņa juridisko izdevumu apdrošinātājam. *DAS* ir piekritusi šādas tiesvedības uzsākšanai, bet uzskatīja, ka šādā gadījumā *J. Sneller* noslēgtajā līgumā nav neparedzēts segt juridiskās palīdzības izdevumus par apdrošinātā izvēlēta advokāta pakalpojumiem. *DAS* norādīja, ka tā bija gatava tikai pati nodrošināt juridisko palīdzību *J. Sneller* ar sava darbinieka, kurš nav advokāts, starpniecību.
- 12 Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka atbilstoši Nīderlandes tiesībām tādas tiesvedības ietvaros, kādu pret savu agrāko darba devēju vēlas uzsākt *J. Sneller*, juridiskā palīdzība nav obligāta.
- 13 Pēc tam, kad *DAS* atteicās segt juridiskās palīdzības izdevumus par *J. Sneller* izvēlēta advokāta pakalpojumiem, *J. Sneller* lūdza, lai *voorzieningenrechter te Amsterdam* (Amsterdamas pagaidu noregulējuma tiesnesis) piespriež *DAS* atlīdzināt minētos izdevumus. Ar 2011. gada 8. marta spriedumu *voorzieningenrechter te Amsterdam* noraidīja šo pieteikumu.
- 14 Šis spriedums tika apstiprināts ar *Gerechthof te Amsterdam* (Amsterdamas apelāciju tiesa) 2011. gada 26. jūlija spriedumu. *Gerechthof te Amsterdam* uzskatīja, ka Finanšu uzraudzības likuma 4:67. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka tādos apstākļos, kādi ir aplūkoti pamatlietā, kad ir atrunāta juridisko izdevumu apdrošināšana natūrā, tiesības brīvi izvēlēties advokātu neveidojas tikai, pamatojoties uz lēmumu apdrošinātā labā uzsākt tiesvedību, bet arī ir nepieciešams, ka juridisko izdevumu apdrošinātājs ir nolēmis, ka juridiskās palīdzības pakalpojumi ir jāsniedz nevis vienam no tā darbiniekiem, bet ārpalpojumu sniedzējam. Tikai šādā gadījumā veidojas interešu konflikts, kuru ir mēģināts novērst Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunktā.
- 15 *J. Sneller* šo spriedumu pārsūdzēja iesniedzējtiesā. Pēc pēdējās minētās domām, gan dažādo Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta valodu versiju analīze, gan 2009. gada 10. septembra spriedums lietā C-199/08 *Eschig* (Krājums, I-8295. lpp.) un 2011. gada 26. maija spriedums lietā C-293/10 *Stark* (Krājums, I-4711. lpp.), sniedz būtiskus argumentus tāda apgalvojuma pamatojumam, saskaņā ar kuru, ja tiesvedības vai administratīvais process ir uzsākts, līguma nosacījumiem apdrošinātajam vienmēr ir jāsniedz tiesības brīvi izvēlēties savu kalpojumu sniedzēju.
- 16 Tā uzskata, ka atbildei, kura tai ir jāsniedz pamatlietā, varētu būt noteiktas sekas sabiedrības mērogā, jo, ja tiktu pieņemta šāda Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta interpretācija, būtu neizbēgama, iespējams, būtiska apdrošināšanas prēmiju apmēra palielināšanās.
- 17 Šajos apstākļos *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Karalistes Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai ar Direktīvas [87/344] 4. panta 1. punktu ir ļauts, ka juridisko izdevumu apdrošinātājs, kas savu polišu noteikumos paredz, ka tiesvedības vai administratīvo procesu gadījumos juridisko palīdzību principā nodrošina apdrošinātāja darbinieki, vienlaikus paredz arī, ka juridiskos izdevumus par apdrošinātā brīvi izvēlēta advokāta vai cita tiesiskā pārstāvja pakalpojumiem atlīdzina tikai gadījumos, ja apdrošinātājs uzskata, ka lietas izskatīšana ir jānodod ārpalpojumu sniedzējam?
- 2) Vai atbilde uz pirmo jautājumu būtu citādāka, ja attiecīgajā tiesvedības vai administratīvajā procesā juridiskā palīdzība ir vai nav obligāta prasība?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 18 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka tas ir pret to, ka juridisko izdevumu apdrošinātājs, kas savos apdrošināšanas līgumos paredz, ka juridisko palīdzību principā nodrošina viņa darbinieki, vienlaikus paredz arī, ka juridiskos izdevumus par apdrošinātā brīvi izvēlēta advokāta vai cita tiesiskā pārstāvja pakalpojumiem var atlīdzināt tikai gadījumos, ja apdrošinātājs uzskata, ka lietas izskatīšana ir jānodod ārpalpojumu sniedzējam.
- 19 Šajā ziņā ir jāprecizē, ka, pēc *DAS* domām, Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunktā izmantotā pasīva forma vārdu salikumā “gadījumā, ja [...] jāgriežas pēc palīdzības pie advokāta”, kas ietverts arī šīs normas versijā vācu, angļu un nīderlandiešu valodā, parāda, ka tajā nav noteikts, vai procesā apdrošinātājam vai apdrošinātajam ir jāizvērtē, vai ir jāvērsas pie ārpalpojumu sniedzēja. No tā izrietot, ka, tā kā minēto tiesību normu var izprast tādējādi, ka tajā ir paredzēts, ka, “gadījumā, ja [apdrošinātājs nolemj, ka] jāgriežas pēc palīdzības pie advokāta [...], apdrošinātais var brīvi izvēlēties šādu [advokātu]”, *DAS* ir izvēle šo jautājumu noregulēt savos apdrošināšanas līgumos.
- 20 Šāda šaura Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta interpretācija nav atbalstāma.
- 21 Pirmkārt, lai gan ir tiesa, ka Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta formulējums pats par sevi neļauj noteikt, kas ir saprotams ar vārdiem “gadījumā, ja [...] jāgriežas pēc palīdzības pie advokāta”, tomēr, interpretējot Savienības tiesību normu, ir jāņem vērā ne tikai tās teksts, bet arī tās konteksts un tiesiskā regulējuma, kurā šī norma ir ietverta, izvirzītie mērķi (iepriekš minētais spriedums lietā *Eschig*, 38. punkts).
- 22 Šajā ziņā ir jānorāda, ka gan no Direktīvas 87/344 preambulas vienpadsmitā apsvēruma, gan no tās 4. panta 1. punkta izriet, ka juridisko izdevumu apdrošināšanā apdrošināto intereses nozīmē, ka apdrošinātajam jebkurā tiesvedības vai administratīvajā procesā jābūt iespējai izvēlēties advokātu vai citu atbilstīgi attiecīgās valsts tiesību aktiem pienācīgi kvalificētu personu (iepriekš minētais spriedums lietā *Stark*, 28. punkts).
- 23 Tādējādi no Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta, lasot to kopā ar tās preambulas vienpadsmito apsvērumu, izriet, ka apdrošinātā brīva advokāta izvēle nevar tikt ierobežota tikai ar situācijām, kurās apdrošinātājs nolemj, ka ir jāvērsas pie ārpalpojumu sniedzēja.
- 24 Otrkārt, kā norāda Eiropas Komisija, ir jāsecina, ka Direktīvas 87/344, un it īpaši tās 4. panta, mērķis, kas ir plaša apdrošināto personu interešu aizsardzība (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Eschig*, 45. punkts) nav saderīgs ar šīs direktīvas 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta šauru interpretāciju, kā to ierosina *DAS*.
- 25 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkts par brīvu pārstāvja izvēli ir vispārpiemērojams un tam ir saistošs spēks (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Eschig*, 47. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Stark*, 29. punkts).
- 26 Treškārt, runājot par apdrošināšanas prēmiju apmēra jautājumu, ir jāprecizē, ka apdrošinātā tiesību brīvi izvēlēties savu pārstāvi dažādo nosacījumu īstenošana, neizslēdz to, ka dažos gadījumos var tikt noteikti to izdevumu ierobežojumi, kas jāsedz apdrošinātājiem.
- 27 Atbilstoši Tiesas judikatūrai izvēles brīvība Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta izpratnē nenozīmē, ka dalībvalstīm ir pienākums jebkuros apstākļos noteikt pienākumu apdrošinātājiem pilnībā atlīdzināt izdevumus, kas radušies saistībā ar apdrošinātā aizstāvību, ja vien šī brīvība izvēlēties līdz ar to

nezaudē savu jēgu. Tā tas būtu gadījumā, ja izdevumu atlīdzināšanas ierobežojums apdrošinātā iespēju saprātīgi izvēlēties savu pārstāvi faktiski padarītu neiespējamu. Katrā ziņā valsts tiesām, kurās, iespējams, var tikt iesniegta šāda prasība, ir jāpārbauda, vai nepastāv šāda veida ierobežojums (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Stark*, 33. punkts).

- 28 Turklāt līgumslēdzējas puses var vienoties par lielāku juridiskās palīdzības izdevumu segšanu, iespējams, par to paredzot augstāku apdrošinātā prēmijas maksu (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Stark*, 34. punkts).
- 29 Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 87/344 4. panta 1. punkta a) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka tas ir pret to, ka juridisko izdevumu apdrošinātājs, kas savos apdrošināšanas līgumos paredz, ka juridisko palīdzību principā nodrošina viņa darbinieki, vienlaikus arī paredz, ka juridiskos izdevumus par apdrošinātā brīvi izvēlēta advokāta vai cita tiesiskā pārstāvja pakalpojumiem var atlīdzināt tikai gadījumos, ja apdrošinātājs uzskata, ka lietas izskatīšana ir jānodod ārpalpojumu sniedzējam.

Par otro jautājumu

- 30 Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā vai juridiskās palīdzības attiecīgajā tiesvedības vai administratīvajā procesā obligātais vai fakultatīvais raksturs atbilstoši valsts tiesībām ietekmē atbildi, kas sniegta uz pirmo jautājumu.
- 31 Tā kā, pirmkārt, kā tas tika atgādināts šī sprieduma 25. punktā, apdrošinātā tiesības brīvi izvēlēties savu pārstāvi ir vispārpiemērojamas un tām ir saistošs spēks, un, otrkārt, Direktīvā 87/344, kā izriet it īpaši no tās preambulas vienpadsmitā apsvēruma un 4. panta 1. punkta a) apakšpunkta, šo tiesību esamība un piemērojamība nav pakļauta valsts tiesībām par pārstāvību tiesā, šādas valsts tiesības nevar ietekmēt atbildi, kas sniegta uz pirmo jautājumu.
- 32 Ņemot vērā šos apsvērumus, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka juridiskās palīdzības attiecīgajā tiesvedības vai administratīvajā procesā obligātais vai fakultatīvais raksturs atbilstoši valsts tiesībām neietekmē atbildi, kas sniegta uz pirmo jautājumu.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 33 Attiecībā uz lietas dalībniekiem šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (astotā palāta) nospiež:

- 1) **Padomes 1987. gada 22. jūnija Direktīvas 87/344/EEK par normatīvo un administratīvo aktu saskaņošanu attiecībā uz juridisko izdevumu apdrošināšanu 4. panta 1. punkta) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka tas ir pret to, ka juridisko izdevumu apdrošinātājs, kas savos apdrošināšanas līgumos paredz, ka juridisko palīdzību principā nodrošina viņa darbinieki, vienlaikus arī paredz, ka juridiskos izdevumus par apdrošinātā brīvi izvēlēta advokāta vai cita tiesiskā pārstāvja pakalpojumiem var atlīdzināt tikai gadījumos, ja apdrošinātājs uzskata, ka lietas izskatīšana ir jānodod ārpalpojumu sniedzējam;**
- 2) **juridiskās palīdzības attiecīgajā tiesvedības vai administratīvajā procesā obligātais vai fakultatīvais raksturs atbilstoši valsts tiesībām neietekmē atbildi, kas sniegta uz pirmo jautājumu.**

[Paraksti]